

Conjunctuurbeeld 2005: verbreding economische groei

Frederik Heinsius

Onlangs publiceerde het CBS de uitkomsten voor de Nederlandse economie over 2005.¹⁾ Daaruit bleek dat de economie groeide met 1,1 procent, een op het oog bescheiden groei. Het bescheiden herstel van de economie wordt nog steeds in belangrijke mate gedragen door de export, maar er was ook een geringe bijdrage van de investeringen. In de tweede helft van het jaar trok de consumptie van huishoudens flink aan. Het aanhoudende herstel van de economie is steeds beter zichtbaar op de arbeidsmarkt. Dit artikel bevat een terugblik op de Nederlandse economie in het jaar 2005 en signaleert enkele opvallende ontwikkelingen.

Bescheiden groei economie

In economisch opzicht begon 2005 niet geweldig. Na een krimp in het eerste kwartaal van 0,3 procent herstelde de economie zich echter in de overige kwartalen. De economische groei in deze drie opeenvolgende kwartalen bedroeg telkens 1,6 procent ten opzichte van het corresponderende kwartaal in 2004. Het bruto binnenlands product (BBP) steeg in totaal in 2005 met 1,1 procent ten opzichte van 2004. De Nederlandse economie bereikte hiermee een totale omvang van 502 miljard euro.

Een economische groei van 1,1 procent betekent een bescheiden groei in relatie tot het langjarige gemiddelde van de BBP-groei van 2,5 procent. Het betekent ook een

vertraging van de groei met eenderde vergeleken met de groei van 1,7 procent in 2004. Bij de groeivertraging spelen enkele incidentele factoren een rol. Het jaar 2005 telde twee werkdagen minder dan 2004. Dit had een drukkend effect op de BBP-groei. Daarnaast vertroebelt de productie van aardgas het beeld. In 2004 werd er 10,9 procent meer aardgas gewonnen, waardoor de economische groei hoger uitviel. In 2005 gebeurde het tegenovergestelde. De gaswinning daalde met 8,6 procent wat de economische groei juist drukte. Als voor deze effecten wordt gecorrigeerd, is de groei van het BBP in 2004 en 2005 ruwweg gelijk.

De vertraging in 2005 van de economische groei in Nederland ging samen met een gelijktijdige internationale vertraging. Zo was de groei in de Europese Unie in 2005 eveneens lager dan in 2004. De economische groei in de Europese Unie kwam in 2005 uit op 1,6 procent tegenover een groei van 2,4 procent in 2004. De Europese vertraging hing samen met een minder uitbundige wereldhandel en een hogere olieprijs. Hoewel het volume van de wereldwijd verhandelde goederen in 2005 opnieuw sterk groeide (+6 procent), lag het groeitempo lager dan in 2004 (+9 procent). Snel groeiende economieën als China en India betekenen een enorme stimulans voor de wereldhandel. Hun in- en uitvoer groeide in 2005 wederom stormachtig.

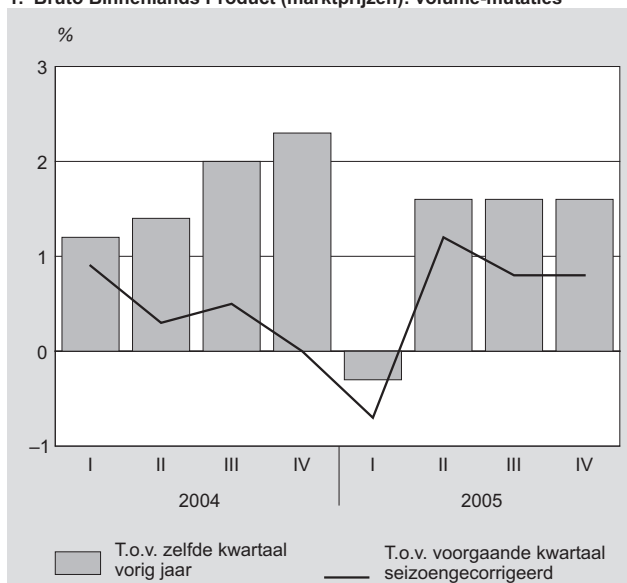
De Verenigde Staten en Japan (met China) waren de trekkers van de wereldeconomie in 2005. De economie van de Verenigde Staten groeit al meer dan twee jaar in een hoog tempo en sneller dan die van Europa. Het BBP in de Verenigde Staten groeide in 2005 met 3,5 procent en vertraagde daarmee iets ten opzichte van 2004 (4,2 procent). Japan liet in 2005 een opvallend herstel zien met een flinke groei van de binnenlandse vraag.

Verder valt bij vergelijking van de internationale BBP-groei-cijfers op dat de ontwikkeling van de Nederlandse economie de laatste jaren sterke overeenkomsten vertoont met het groeipad van de Duitse economie. Tot 2000 kende Nederland nog een flinke voorsprong op Duitsland, maar tussen 2000 en 2004 lag de groei van het BBP op jaarbasis in beide landen heel dicht bij elkaar. Ook in 2005 vaart Nederland in het Duitse kielzog.

Export nog steeds belangrijkste motor economie

Het is in 2005 de export die de belangrijkste bijdrage levert aan de economische groei. De reële groei van de uitvoer van goederen en diensten bedroeg 5,9 procent. Met een groei van 8,5 procent was de export ook in 2004 de voornaamste bron voor groei. De ontwikkeling van de wederuitvoer is belangrijk voor de economie in Nederland. Het gaat

1. Bruto Binnenlands Product (marktprijzen): volume-mutaties

hierbij om goederen die in Nederland zijn ingevoerd en die ons land in (vrijwel) onbewerkte staat weer verlaten. Wel moeten deze goederen in eigendom zijn gekomen van een Nederlands ingezetene, anders is sprake van doorvoer. Bij wederuitvoer gaat het vooral om goederen als: elektrotechnische producten, textiel, kleding en leder.²⁾ De wederuitvoer groeide in 2005 met 12,1 procent, terwijl de uitvoer van Nederlands fabrikaat met 2,3 procent steeg.

Voor de handel met landen buiten de Europese Unie neemt sterk toe als gevolg van de voortgaande globalisering. China is voor Nederland een bijna even belangrijke leverancier van goederen geworden als de Verenigde Staten. Het aandeel van China in de totale invoer van Nederland bedroeg 7,7 procent in 2005. Tot 1993 was dit aandeel minder dan 1 procent.

Het aandeel van de wederuitvoer in de export liep sterk op in het afgelopen decennium. Toch is wederuitvoer geen nieuw verschijnsel; ons land speelde in de afgelopen eeuwen voortdurend een centrale rol bij de internationale handel en doorvoer van goederen door een gunstige geografische ligging en een hoogwaardige logistieke infrastructuur. In 2005 bestaat de uitvoer voor ongeveer 45 procent uit wederuitvoer. In 1990 lag dit aandeel rond de 20 procent. Achter het toenemende belang van de wederuitvoer in de export, gaat een tegenvallende ontwikkeling van de uitvoer van Nederlands fabrikaat schuil. Met name de Nederlandse industriële exporteurs verloren de laatste jaren flink marktaandeel door scherpe concurrentie.

Het toenemende belang van de wederuitvoer in de totale uitvoer is met name een gevolg van de sterk gestegen invoer van goederen uit lagelonenlanden als China en India. Hiervan profiteren vooral de handel en transportsector. De toegevoegde waarde van de wederuitvoer is

naar verhouding aanzienlijk lager dan die van de binnenslands geproduceerde producten. Een euro wederuitvoer levert circa 10 cent op, terwijl een euro uitvoer van Nederlands fabrikaat circa 65 cent opbrengt.³⁾

Na de export leverden de investeringen in vaste activa in 2005 de belangrijkste bijdrage aan de economische groei. De investeringsgroei kwam uit op 2,2 procent. Hiermee houdt het lichte herstel van de investeringsactiviteit aan. Vooral in woningen en computers werd fors meer geïnvesteerd. De investeringen in woningen groeiden met 5,9 procent in 2005. Daarentegen is in bedrijfsgebouwen, machines en vrachtauto's juist iets minder geïnvesteerd dan in 2004. De daling van de investeringen in bedrijfsgebouwen bedroeg 2,2 procent in 2005. In 2003 en 2004 daalden de investeringen in bedrijfsgebouwen echter veel sterker; met meer dan 8 procent. De bedrijfsinvesteringen groeiden in totaal met 3,1 procent in 2005. Voor de investeringen door de overheid kwam het cijfer uit op -2,0 procent.

Het herstel van de consumptie van huishoudens is in de tweede helft van 2005 ook op gang gekomen. Voor het eerst na het eerste kwartaal van 2002 is er weer een duidelijke groei van de consumptieve bestedingen te zien. Gedurende de periode 2002-2005 droegen de binnenslandse bestedingen per saldo niet bij aan de economische groei. Vanaf medio 2005 stijgt de consumptie weer en dan vooral de consumptie van duurzame goederen. In het vierde kwartaal was de consumptie van duurzame goederen zelfs 4,9 procent hoger dan een jaar eerder. Consumenten kochten vooral meer consumentenelektronica, meubels en kleding. De overheidsconsumptie groeide licht in 2005. Ook hier is de groei geconcentreerd in de tweede helft van het jaar, mede door extra uitgaven voor de voorbereiding van stelselwijzigingen in de zorg. In totaal lieten

Tabel 1
Bestedingen

	2002	2003	2004	2005
<i>% volumemutaties t.o.v. het voorgaande jaar</i>				
BBP	0,1	-0,1	1,7	1,1
Consumptie huishoudens	0,9	-0,7	0,0	0,3
Consumptie overheid	3,3	2,4	0,0	0,5
Investerings in vaste activa	-4,5	-3,5	2,9	2,2
Uitvoer goederen en diensten	0,9	2,0	8,5	5,9
Invoer goederen en diensten (-)	0,3	2,0	7,8	5,1

Tabel 2
Toegevoegde waarde bedrijfstakken

	2002	2003	2004	2005
<i>% volumemutaties t.o.v. het voorgaande jaar</i>				
Delfstoffenwinning	0,4	-4,0	10,9	-8,6
Industrie	0,1	-1,6	1,2	-0,5
Bouwnijverheid	-3,3	-4,2	1,2	1,9
Handel en horeca	-1,2	0,3	3,3	3,0
Transport en communicatie	3,3	2,5	4,0	1,8
Financiële en zakelijke diensten	-1,9	-1,0	0,9	2,4
Overheid	2,0	1,8	-0,3	-0,5
Zorg	4,3	2,2	1,4	1,0

de consumptieve bestedingen een reële groei zien van 0,4 procent in 2005.

Vanuit de productie benaderd zijn het in 2005 de commerciële dienstverlening en de bouw die het herstel leiden. In de commerciële dienstverlening groeide de productie met 2,5 procent door een sterke groei in de groothandel en uitzendbranche. De groothandel profiteerde van de hoge groei van de wederuitvoer en de uitzendbranche wist te profiteren van de aantrekkende economie. Ook de productie van banken, verzekeraars en zakelijke dienstverleners steeg.

De bouwproductie steeg in 2005 met bijna 2 procent ten opzichte van een jaar eerder. De bouwnijverheid profiteerde van de aantrekkende woningbouw. De toename was vooral een gevolg van hogere investeringen in woningen. Er zijn in 2005 in totaal 67 duizend nieuwe woningen gereedgekomen. Dat is 3 procent meer dan in 2004.

De industriële productie is in 2005 licht gedaald (-0,5 procent). Het ging niet goed met de productie in de elektrotechnische en de transportmiddelenindustrie. In vergelijking met eerdere perioden van economisch herstel blijft de industriële productie nog altijd opvallend achter. Zo bedroeg de groei van de toegevoegde waarde in de industrie in eerdere jaren van een aantrekkende economie (1983 en 1994) respectievelijk 4 en 7 procent.

Het achterblijven van de industriële productie lijkt te duiden op een structurele verandering van de Nederlandse economie. Een verklaring kan zijn dat een toenemend aantal industriële bedrijven de laatste jaren besloten heeft om delen van de productiecapaciteit te verplaatsen naar lage-lonenlanden waardoor de totale toegevoegde waarde van de bedrijfstak industrie geleidelijk afneemt. In een verder globaliserende wereld staat de concurrentiepositie van de maakindustrie steeds meer onder druk. Producten worden hier nog wel ontworpen, maar vaker in het buitenland gemaakt.

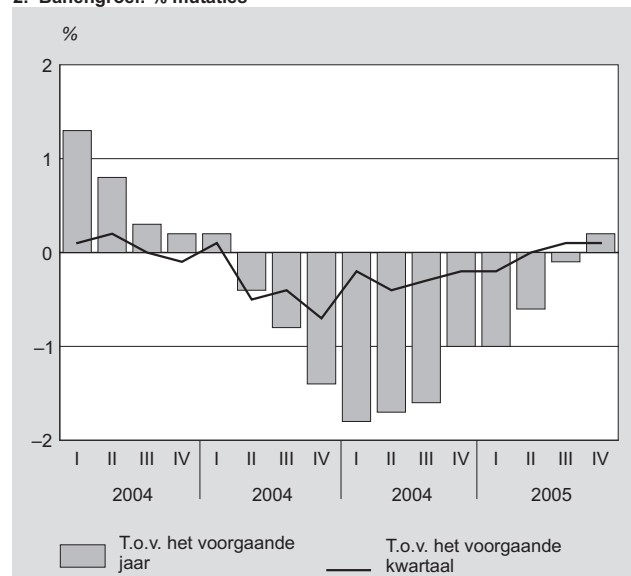
Steeds meer tekenen van verbetering arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt reageert in het algemeen vertraagd op de economische ontwikkeling. Dit is in 2004 duidelijk te zien. De economie groeide reeds met 1,7 procent, terwijl de werkgelegenheid nog een daling liet zien van 1,6 procent. Met minder werkenden werd in 2004 meer geproduceerd, waardoor de arbeidsproductiviteit een krachtige conjuncturele stijging liet zien van ruim 3 procent. Het herstel van de economie was in 2005 nog onvoldoende om ook de werkgelegenheid op jaarbasis te laten groeien. De werkgelegenheid in arbeidsjaren liet dan ook een daling zien van 0,7 procent. Dit betekent dat de arbeidsproductiviteit in 2005 steeg met ongeveer 2 procent ten opzichte van 2004. Deze stijging is minder groot dan in 2004, het eerste jaar van conjunctureel herstel. De vertraging van de productiviteitsstijging is een aanwijzing dat het economisch herstel doorwerkt op de arbeidsmarkt.

De arbeidsmarkt toonde in de loop van het jaar steeds meer tekenen van verbetering. Na de grote krimp van de werkgelegenheid in 2004 bedroeg de daling van het aantal banen van werknemers in 2005 slechts 0,4 procent. In figuur 2 is te zien dat de werkgelegenheid in de loop van 2005 verbeterde. Cijfers over het vierde kwartaal van 2005 laten zien dat de groei van het aantal arbeidsplaatsen 9 duizend bedroeg ten opzichte van hetzelfde kwartaal van 2004.

De omslag is te danken aan het herstel van de werkgelegenheid in het bedrijfsleven. Het aantal openstaande vacatures is sinds 2003 bijna verdubbeld. De vacaturegroei concentreerde zich daarbij in de commerciële dienstverlening en dan vooral in de zakelijke dienstverlening zoals de ICT-sector. In het openbaar bestuur en vooral in de industrie gingen echter banen verloren. Ook is er meer

2. Banengroei: % mutaties

uitzendwerk; de uitzenduren lagen in het vierde kwartaal 13 procent hoger ten opzichte van een jaar eerder.

De verbetering van de arbeidsmarkt is verder af te lezen uit de daling van het aantal werklozen. In de eerste drie kwartalen van 2005 schommelde de werkloosheid rond de 490 duizend werklozen. Daarna begon de werkloosheid licht te dalen. Over het vierde kwartaal kwam het aantal werklozen uit op 467 duizend. Dit betekent dat 6,0 procent van de beroepsbevolking werkloos was in het vierde kwartaal. Een jaar eerder was dit nog 6,4 procent. Het jaargemiddelde van de werkloosheid was in 2005 met 483 duizend werklozen vrijwel gelijk aan 2004. De werkloosheid kwam in 2005, net als in 2004, uit op 6,5 procent van de beroepsbevolking. Hiermee komt een einde aan de stijging van het jaargemiddelde die na 2001 begon. In 2001 waren er gemiddeld 252 duizend personen werkloos wat correspondeert met 3,5 procent van de beroepsbevolking.

De cao-lonen stegen in 2005 gemiddeld veel minder sterk dan in voorgaande jaren. In 2005 bedroeg de cao-loonstijging 0,8 procent tegen 1,2 procent in 2004. Sinds 1984 is de cao-loonstijging niet meer zo laag geweest. Deze

dalende trend van de loonstijging begon in 2002 en bereikte het laagste punt (0,5 procent) in het tweede kwartaal van 2005. Daarna liep de cao-loonstijging weer iets op tot 1,0 procent in het laatste kwartaal van 2005. De periode van sterke loonmatiging loopt daarmee ten einde. Doordat de cao-loonstijging in 2005 onder het niveau van de inflatie lag, stond de koopkracht van huishoudens onder druk.

Conclusie

De Nederlandse economie groeide in 2005 met 1,1 procent. Dit betekent een bescheiden groei in vergelijking met 2004. Minder werkdagen en minder opgepompt gas nuanceren deze terugval echter. Duitsland en Europa lieten eveneens een lagere groei van de economie zien. Net als in 2004 werd de groei van de economie vorig jaar gedragen door de export, waarbij de doorvoer van buitenlandse producten via Nederland een belangrijke rol speelde. Maar er is ook een geringe bijdrage van de investeringen. Ver-

der trok in de tweede helft van 2005 de consumptie van huishoudens flink aan. Kijkend naar de productie valt op dat met name de commerciële dienstverlening en de bouwnijverheid voor groei zorgden. De industriële productie blijft nog altijd opvallend achter in vergelijking met eerdere perioden van herstel. Het bescheiden, maar aanhoudend herstel van de economie werkt steeds meer door op de arbeidsmarkt. Voor het eerst in bijna drie jaar groeit het aantal banen weer.

Noten in de tekst

- 1) CBS, 2006, Zie persbericht economische groei van 29 maart 2006.
- 2) CBS, 2005, De Nederlandse economie 2004, kader wederuitvoer, p. 46.
- 3) CPB, 2002, Binnenlands geproduceerde uitvoer en wederuitvoer, kader in CEP 2002, p. 91.